

Folkeskolen producerer ulighed

I Danmark og i den danske folkeskole vægtes det højt, at der skal være lige muligheder for alle – uanset om ens far er læge eller om han er automekaniker. Desværre er det ikke sådan i virkeligheden. Min forskning viser, at de elever der har højtuddannede forældre, oplever at få mere hjælp fra lærerne, end de elever der ikke har højtuddannede forældre. Og ikke nok med at det, den hjælp de modtager, er samtidig af en højere kvalitet. Hvis vi således forestiller os et klasseværelse, så vil det i praksis betyde, at de elever, hvis forældre er læger eller gymnasielærere, både vil opleve, at læreren oftere kommer forbi deres bord for at tilbyde hjælp og feedback, men også at den hjælp og feedback de tilbyder, er mere stimulerende, og i højere grad fremmer elevernes selvregulerende læring. Dermed tilbydes eleverne ulige muligheder for at lære; og denne ulighed har udelukkende at gøre med deres sociale baggrund. Derved har vi en elevgruppe i folkeskolen, som ikke tilbydes de samme muligheder som resten af elever for at blive så dygtig, de kan. Dette har alvorlige konsekvenser for både den enkelte elev, som ikke får udnyttet sit læringspotentiale, og for samfundet, som ikke får det optimale ud af en hel gruppe af mennesker.

Feedback fremmer læring

Noget af det vigtigste i forhold til at fremme elevs læring er at give dem feedback. Hvis vi således ranglister alle de forskellige initiativer, lærere kan gøre sig på skolen og i klasseværelset, så viser flere forskningsoversigter, at det at tilbyde eleverne feedback, er noget af det mest effektfulde i forhold til at fremme elevernes læring (se fx bogen 'Synlig læring' af John Hattie). Forskningsresultater som disse har betydet, at feedback har fået en fremtrædende plads på læreruddannelser og ude på skolerne i Danmark. Desværre bygger resultaterne på en forsimplet model af læring og de mekanismer der foregår i klasseværelset. Fælles for stort set alle de studier, der undersøger sammenhængen mellem lærerens feedbackpraksis og elevernes læringsudbytte, er, at de bygger på en antagelse om, at feedback opleves ens af alle elever i klassen. Dermed overser studierne det forhold, at eleverne i klassen er forskellige og ikke nødvendigvis oplever lærerens feedbackpraksis ens.

Målet med min undersøgelse har derfor været at bevæge mig ind i klasseværelserne rundt om i Danmark for at nuancere den forsimplede model af klasseværelset og lærerens feedbackpraksis, der hidtil har rådet i forskningen. Til dette formål har jeg benyttet svarene fra mere end 5.000 elever på

spørgsmål om, hvordan de oplever lærerens feedbackpraksis i matematikundervisningen. Eleverne går alle i udskolingen, og har svaret på spørgsmål om, hvor ofte de oplever at: ”læreren hjælper os med at lære af vores fejl”, og ”læreren stiller spørgsmål, der får os til at tænke over opgaven” og en række lignende spørgsmål. Fælles for spørgsmålene er, at de alle har at gøre med lærerens faglige hjælp og tilbagemeldinger til eleverne; det som i skoleforskningen kaldes feedback. Feedback har således til formål at guide eleven videre i dennes læringsproces, og det er denne egenskab, der gør feedback læringsfremmende. Derfor ville det være problematisk, hvis ikke alle elever oplevede at få den samme mængde feedback eller feedback af den samme kvalitet.

Social baggrund og ulighed

Ved at analysere elevernes besvarelser, træder to resultater tydeligt frem; og begge er relateret til elevernes sociale baggrund. Analysens *første* resultat viser en sammenhæng mellem elevernes sociale baggrund, og **mængden af feedback** de oplever at blive tilbudt i undervisningen. Social baggrund er i analyserne gennem forældrenes uddannelse og jobstatus, hvor mange biler de har i garagen og hvor mange bøger de har i reolen. Analysens *andet* resultat viser en sammenhæng mellem social baggrund, og **kvaliteten af den feedback** de oplever at blive tilbudt i undervisning. Til at måle kvaliteten af den feedback eleverne tilbydes, karakteriserer jeg to typer af feedback; begge med den egenskab at de er læringsfremmende. Den ene type kalder jeg *direktiv feedback*, og denne er karakteriseret ved, at det i høj grad er læreren, der fortæller eleven, hvad denne bør gøre for at løse en given opgave. Eleven er således fortrinsvis reaktiv i mødet med læreren. Den anden type feedback kalder jeg *faciliterende feedback*, og denne er karakteriseret ved, at lærerens forsøger at lade eleven selv komme med idéer og forslag til, hvordan en given opgave kan løses. Her bliver eleven den proaktive i mødet med læreren. Selvom begge typer af feedback er læringsfremmende i sin funktion, er de med til at fremelske to forskellige typer af elever. Eleverne der hovedsagligt modtager direktiv feedback, bliver dygtige til at løse opgaver, men har brug for læreren i processen. Elever der hovedsageligt modtager faciliterende feedback, bliver ligeledes dygtige til at løse opgaver, men de lærer at styre processen selv; de bliver, hvad der i skoleforskningen kaldes selvregulerende. Mine resultater viser, at de elever der har højtuddannede forældre og en masse bøger i reolen, oplever at få mere faciliterende feedback, end de elever hvis forældre kun har en kortere uddannelse og færre bøger i reolen. Analysen viser således, at alle elever modtager lige mængder af direktiv feedback, men at børn af højtuddannede i langt større grad modtager faciliterende feedback. Denne elevgruppe vil således have langt de største muligheder

for at udvikle kompetencen til selvreguleret læring. En kompetence som blandt andet af OECD spås til at blive en af de vigtigste kompetencer i det 21. århundrede.

Upåagtede aktiviteter og black box

At elevernes sociale baggrund har betydning for, hvor dygtige de bliver af at gå i folkeskolen, har længe været kendt (se fx resultaterne fra tidligere PISA-undersøgelser). Det har også været kendt, at børn af højtuddannede allerede ved skolestart har et fagligt forspring til de øvrige elever. Senest har forskning fra Rockwool Fonden vist, at ikke nok med at børn af højtuddannede har et fagligt forspring ved skolestart; forspringet øges igennem skoletiden. Denne viden er ikke ny. Alligevel eksisterer der meget lidt forskning, der kan forklare, hvordan denne ulighed opstår. Ofte bliver det, der sker inde i klasselokalerne beskrevet som en 'black box', og få forskere har formået at åbne denne sorte boks og fået belyst de mekanismer, der er på spil i klasselokalet og i de lærer-elevinteraktioner, der foregår derinde. Her leverer mine resultater et vigtigt bidrag til den undervisningspraksis, der foregår rundt på skolerne i Danmark ved netop at udpege lærerens kommunikation, i form af feedback, som en ulighedsskabende mekanisme.

Min forskning antyder ikke, at lærerne er bevidste om denne ulighedsskabende feedbackpraksis. Snarere er der tale om, hvad der kan kaldes upåagtede aktiviteter; en række handlinger vi gør os uden at tænke nærmere over det, men hvis vi bliver gjort opmærksomme herpå, så ved vi det godt, og kan tale med om det. Derfor er det utrolig vigtigt at mine resultater bliver udbredt i uddannelsessystemet, idet den blotte italesættelse, kan være med til at ændre og forbedre den nuværende feedbackpraksis.

Uddannelse bliver utvivlsomt mere og mere vigtigt i disse år og i fremtiden. Derfor er det bydende nødvendigt, at alle elever bliver så dygtige, de kan, uanset deres sociale baggrund. Dette gælder i forhold til den enkelte elev, men også i forhold til at vi som samfund kan få de mest oplyste og dannede borgere til at forme fremtidens Danmark. Desværre modarbejdes denne målsætning af den feedbackpraksis, der foregår rundt omkring på de danske skoler. Her tilbydes eleverne ulige muligheder for at lære, alt efter hvilken social baggrund de kommer med. Resultatet er en ulighedsskabende skole, der privilegerer middelklassens børn ved at tilbyde dem de bedste muligheder for at lære.

Skødstrup, 29. januar 2020

Bent Sortkær

Kontaktoplysninger:

Bent Sortkær (post.doc.)

Grenåvej 664p, 8541 Skødstrup

28 80 29 50

beso@edu.au.dk

Aktuel ph.d.-skoleleder:

Anne Marie Pahuus, Prodekan, amp@au.dk